

การวิเคราะห์ความหมายระหว่าง “กริยาเดี่ยว” กับ “กริยาประสม Tori-”

—— กรณิศศึกษา “Toriotosu” และ “Torinokosu” ——

มนสิชา มีสุวรรณ

1. บทนำ

เมื่อกล่าวถึงกริยา “Toru” ผู้เรียนมักแปลความหมายว่า “เอา” “หยิบ” “จับ” แต่ “Toru” เป็นคำกริยาเดี่ยวที่มีหลายความหมายเมื่ออยู่ในบริบทที่ต่างกัน จึงทำให้ผู้เรียนมักแปลความหมายของ “กริยาประสม Tori-” ผิดไป

(1) 海水浴やシュノーケリングぐらいなら十分対応できる。うっかり、水中にとり落としても {落としても} ⁽¹⁾ 慌てなくていい。 (読売新聞 2008年4月18日)

(2) 工事期間は約10日を見込んでいるが、市道に面した斜面から浮き石を落とす {×とり落とす} 作業が並行して進行中のため、龍源寺間歩再開の時期は未定という。

(毎日新聞 2009年2月6日)

ในประโยคที่ (1) “Otosu” กับ “Toriotosu” แสดงความหมายของการทำตกแบบไม่ตั้งใจ และสามารถใช้แทนกันได้ แสดงให้เห็นว่า คำกริยาสองคำนี้มีความหมายใกล้เคียงกัน แต่ในประโยคที่ (2) นั้น คำกริยาสองคำนี้ไม่สามารถใช้แทนกันได้ แสดงให้เห็นว่า มีข้อแตกต่างกันทางความหมาย ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเหมือนและความต่างทางความหมายของ “กริยาเดี่ยว” กับ “กริยาประสม Tori-” ที่มีความหมายใกล้เคียงกัน และศึกษาโครงสร้างทางความหมายของ “กริยาประสม Tori-”

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยจะกล่าวถึงเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างของกริยาประสมของ 安 (1997) และ 松本 (1998) ดังต่อไปนี้

安 (1997:70-73) ได้แบ่งโครงสร้างทางความหมายของกริยาประสมไว้ 7 ประเภท ได้แก่ โครงสร้างแสดงวิธีการ (手段・方法) โครงสร้างแสดงสาเหตุ (原因) โครงสร้างแสดงสภาพ (様態) โครงสร้างแสดงการเกิดขึ้นในเวลาเดียวกัน (同時) โครงสร้างแสดงการเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง (継起) โครงสร้างแสดงการเกิดขึ้นไปพร้อม ๆ กัน (並列) และโครงสร้างแสดงความขัดแย้ง (逆転・逆接) สำหรับโครงสร้างแสดงความขัดแย้งซึ่งเกี่ยวข้องกับกรณิศศึกษาในครั้งนี้ 安 (1997:73) ได้อธิบายและยกตัวอย่างประโยคไว้ ดังนี้

(3) ご飯を食べ残す。

ความสัมพันธ์ของกริยาหน้าและกริยาหลังเป็นโครงสร้างที่แสดงความขัดแย้งกัน หรือกล่าวได้ว่า ถ้ากริยาหน้าเกิดขึ้นทั้งหมด กริยาหลังจะไม่มีทางเกิดขึ้นได้ (全部前項要素ナラ後項要素ノハズガナイ) และกล่าวแทนได้ว่า 「前項要素ナイデ後項要素」 เช่น 積み残す、売れ残る เป็นต้น

ส่วน 松本 (1998:51-67) ได้แบ่งโครงสร้างทางความหมายของกริยาประสมไว้ 6 ประเภท ได้แก่ โครงสร้างที่กริยาหน้าแสดงวิธีการของกริยาหลัง (前項が後項の手段を表すもの) โครงสร้างที่กริยาหน้าแสดงสภาพของกริยาหลัง (前項が後項の様態・付帯状況を表すもの) โครงสร้างที่กริยาหน้าแสดงสาเหตุของกริยาหลัง (前項が後項の原

因を表すもの) โครงสร้างที่กริยาหน้าแสดงความหมายหลักของสภาพแบบอุปมาอุปไมย (前項要素を意味的主要部とするもの: 比喩的様態) โครงสร้างที่กริยาหน้าแสดงความหมายหลัก (前項要素を意味的主要部とするもの) และโครงสร้างที่กริยาหน้าแสดงข้อมูลที่เป็นภูมิหลังของกริยาหลัง (前項が後項の背景的情報を表すもの) สำหรับโครงสร้างที่กริยาหน้าแสดงข้อมูลที่เป็นภูมิหลังของกริยาหลังนั้น 松本 (1998:63-65) ได้อธิบายและยกตัวอย่างกริยาประสมไว้ ดังนี้

- (a) 食べ残す、取り残す⁽²⁾、摘み残す、拾い残す、積み残す、剃り残す、やり残す、言い残す、書き残す
- (b) 売れ残る、消え残る、溶け残る、崩れ残る、枯れ残る、散り残る、焼け残る
- (c) 取りこぼす、取り過ごす、取り逃がす、取り落とす、釣り落とす、取り漏らす
- (d) 見落とす、見過ごす、見失う、聞き漏らす、聞き逃がす、書き落とす、言い落とす

กริยาประสมเหล่านี้ กริยาหลังจะแสดงความหมายหลัก ส่วนกริยาหน้าจะแสดงภูมิหลังของกริยาหลัง ภูมิหลังของกริยาหลังเหล่านี้ คือ ประชานตั้งใจที่จะทำให้ได้มาซึ่งสิ่งนั้น แต่กลับทำพลาดไป เช่น “Toriotosu” มีความหมายว่า หยิบได้คามือแล้ว แต่กลับทำตกไป

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างของกริยาประสม แสดงให้เห็นว่า โครงสร้างทางความหมายของ “Toriotosu” และ “Torinokosu” ตามทฤษฎีของ 安 (1997) เป็นโครงสร้างแสดงความขัดแย้ง แต่ตามทฤษฎีของ 松本 (1998) เป็นโครงสร้างที่กริยาหน้าแสดงข้อมูลที่เป็นภูมิหลังของกริยาหลัง ดังนั้น ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า โครงสร้างทางความหมายของ “Toriotosu” และ “Torinokosu” ยังไม่มีความชัดเจน และจำเป็นที่จะต้องมีการวิเคราะห์ให้ใหม่อีกครั้ง

สำหรับวิธีการวิเคราะห์ของงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยจะเริ่มจากการวิเคราะห์ความหมายเพื่อหาความเหมือนและความต่างของ “Otosu” กับ “Toriotosu” และ “Nokosu” กับ “Torinokosu” ซึ่งจะมีการยกตัวอย่างประโยคที่ใช้แทนกันได้และไม่ได้ หลังจากนั้น ผู้วิจัยจะนำผลการวิเคราะห์ความหมายมาวิเคราะห์โครงสร้างทางความหมายของ “Toriotosu” และ “Torinokosu” เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจความหมายของ “กริยาประสม Tori-” มากยิ่งขึ้น

3. การวิเคราะห์ความหมาย

3.1 การวิเคราะห์ความหมายของ “Otosu” กับ “Toriotosu”

ผู้วิจัยจะวิเคราะห์เพื่อหาความเหมือนและความต่างของ “Otosu” กับ “Toriotosu” ที่แสดงความหมาย “ทำตก” (落下させる) “ทำให้ขาดตกบกพร่อง” (欠落させる) และ “กำจัด” (除去する) ตามลำดับ

3.1.1 “ทำตก” (落下させる)

- (4) 竜堂終はあまりのショックに手にしていたペットボトルをとり落とす {落とす}。

(<http://www32.atwiki.jp/ranoberowa/m/pages/216.html>)

- (5) しばらく庭を眺めて式部は手に持っていたコーヒーカップをわざと床に落とした {×とり落と
とした}。

(http://www.geocities.co.jp/Bookend-Shikibu/4190/w_gunjin6.html)

จากประโยคที่ (4) กล่าวได้ว่า จุดร่วมของ “Otosu” และ “Toriotosu” คือ การทำกรรมที่ถืออยู่ในมือตกลงข้างล่าง แต่ในประโยคที่ (5) “Toriotosu” ไม่สามารถแทนที่ “Otosu” ได้ เพราะ “Toriotosu” จะไม่ใช้ร่วมกับคำวิเศษณ์ที่แสดงความตั้งใจ (わざと) แสดงให้เห็นว่า “Otosu” และ “Toriotosu” มีความแตกต่างกันที่ความตั้งใจ (意図的) และไม่ตั้งใจ (非

意図的) ของประธาน

(6) 試合に先立ち、朝日新聞社のヘリコプター「わかどり」が上空からマウンド付近へ始球式用のボールを落とす {×とり落とす} 予定。(朝日新聞 2010年7月17日)

(7) 煮詰まってきたら、スプーンに少量とって、水を入れたコップに一滴落として {×とり落として} みる。(http://www.jarokko.or.jp/Sol/Shops/Megumi/Recipe/menus/momo.htm)

ในประโยคที่ (6) และ (7) “Otosu” ใช้ควบคู่กับสำนวนที่แสดงความตั้งใจ “~する予定” และ “~てみる” ตามลำดับ แต่เมื่อนำ “Toriotosu” ไปแทนที่ “Otosu” จะทำให้ประโยคดูไม่เป็นธรรมชาติ กล่าวโดยสรุปคือ “Otosu” จะเกิดขึ้นด้วยความตั้งใจของประธาน แต่ “Toriotosu” ไม่สามารถเกิดขึ้นแบบตั้งใจได้

(8) 私は、新聞の星占いの欄を見て、食べかけていたトーストをうっかりとり落とした {落とした}。(http://www.naguri.com/novel/bbs2/log/pslgz5246.html)

(9) つまり、いずれも飼い主のルーズな管理で敷地内から抜け出して来た犬、あるいは飼い主の不注意でとり落とした {落とした} リードのまま向かって来た犬などがあって、こちらには何ら非のない、売られた喧嘩だ。(http://kishudog.jugem.jp/?eid=40)

จากประโยคที่ (8) และ (9) แสดงให้เห็นว่า “Toriotosu” เกิดขึ้นจากความพลอเรอและความไม่ระมัดระวัง ซึ่งหมายถึงความไม่ตั้งใจของประธานนั่นเอง ในกรณีนี้ “Otosu” สามารถแทนที่ “Toriotosu” ได้ กล่าวสรุปได้ว่า จุดร่วมของ “Otosu” และ “Toriotosu” คือ การทำกรรมตกกลางข้างล่างด้วยสาเหตุที่ไม่ได้ตั้งใจ

(10) ぎっしりと棚に押し込んであるために、自然に落下したのかもしれない。しかし、多くは品定めしているときに誰かが落とした {×とり落とした} ものだ。あるいは体が接触して落として {×とり落として} しまった ものだ。時には自分で落とした {×とり落とした} ことを認識しているくせに拾わない者もいる。

(http://www.gs.niigata-u.ac.jp/~kimlab/NJ-Life/culture-t.html)

ในประโยคที่ (10) “Otosu” เกิดจากการที่ใครบางคนทำตกไว้ หรือการที่ร่างกายสัมผัสกันแล้วตกลงมา แสดงให้เห็นว่า ประธานไม่ได้มีเป้าหมายที่จะถืออยู่ในมือตั้งแต่แรก เป็นเพียงแค่การแสดงความหมายว่า “ทำตก” เท่านั้น ดังนั้นประโยคนี้จึงไม่สามารถนำ “Toriotosu” มาแทนที่ “Otosu” ได้

(11) 棚の上の置時計をほうきで落として {×とり落として} しまった。(作例)⁽³⁾

(12) 棚の上の置時計を取ろうとしたが、手で落として {×とり落として} しまった。(作例)

(13) 棚の上の置時計を取ろうとしたが、落として {とり落として} しまった。(作例)

จากประโยคที่ (11) ประธานที่กำลังทำความสะอาดอยู่ทำนาฬิกาตกโดยที่ไม่ได้ตั้งใจ เนื่องจากประธานไม่ได้มีเป้าหมายที่จะถืออยู่ในมือ และเครื่องมือที่ทำตกคือไม้กวาด “Toriotosu” จึงไม่สามารถแทนที่ “Otosu” ได้ ส่วนในประโยคที่ (12) ถึงแม้ว่าประธานมีความตั้งใจที่จะถืออยู่ในมือ และเครื่องมือที่ทำตกคือมือก็ตาม แต่โดยปกติแล้ว “Toriotosu” จะมีความหมายแฝงว่า “ด้วยมือ” (手で) ดังนั้น ถ้าให้ “Toriotosu” แทนที่ “Otosu” จะทำให้ประโยคดูซ้ำซ้อน และไม่เป็นธรรมชาติ แต่ในประโยคที่ (13) สามารถใช้แทนที่กันได้ แต่ทว่าเครื่องมือที่ทำตกของ “Toriotosu” จะต้องเป็นมือเท่านั้น ส่วน “Otosu” ไม่จำเป็นต้องเป็นมือเสมอไป เป็นเครื่องมืออะไรก็ได้ เช่น ไม้กวาด ไม้ปัดฝุ่น เป็นต้น

(14) 木に登っている猿は、手で取れない柿を足で落とした {×とり落とした}。(作例)

(15) 木に登っている猿は、手から柿を落として {とり落として} しまった。(作例)

จากประโยคที่ (14) จะเห็นได้ว่า “Toriotosu” แทนที่ “Otosu” ไม่ได้ เนื่องจากเครื่องมือที่ลงใช้ทำลูกพลับตกคือเท้า และสถานที่ที่ลูกพลับอยู่ก่อนที่จะตกลงมาคือต้นลูกพลับ แต่จากประโยคที่ (15) แสดงให้เห็นว่า เครื่องมือที่ทำตกคือมือ และสถานที่ที่ลูกพลับอยู่ก่อนที่จะตกลงมาคือมือ “Toriotosu” จึงแทนที่ “Otosu” ได้ สรุปได้ว่า สถานที่ที่กรรมอยู่ก่อนที่จะตกลงมาของ “Otosu” จะเป็นที่ได้ก็ได้ เช่น มือ ต้นไม้ ต้น เป็นต้น แต่ “Toriotosu” จะต้องเป็นมือเท่านั้น

(16) 私が、ものを机から落としたとき拾ってくれた男子がいるんですが、そのスピードが速いうえ授業中なので「ありがとう」といえません・・・。

(http://detail.chiebukuro.yahoo.co.jp/qa/question_detail/q1046779925)

(17) 手に乗せていたイチゴが急に振動しはじめて、江莉子は驚きのあまり手からとり落としてしまう。

(<http://miduki.x.fc2.com/novel/69/17.html>)

สำหรับการรู้สึกตัวว่าทำตกของประธานนั้น “Otosu” ในประโยคที่ (16) จะรู้สึกตัวช้ากว่า “Toriotosu” ในประโยคที่ (17) เนื่องจากในประโยคที่ (16) ประธานทำตกจากโต๊ะ แต่ในประโยคที่ (17) ประธานทำตกจากมือตัวเอง จึงสามารถรู้สึกตัวได้ทันที กล่าวโดยสรุปคือ “Otosu” จะรู้สึกตัวว่าทำตกช้ากว่า “Toriotosu” หรืออาจจะไม่รู้สึกตัวเลยก็เป็นได้

(18) ズボンのポケットから出した時、財布をとり落とした {落とした}。 (作例)

(19) キャッシュカードの入った財布を落とした {×とり落とした} から、今は全然お金がない。いつの間に落とした {×とり落とした} のかなあ。 (作例)

จากประโยคที่ (18) เนื่องจากประธานหยิบกระเป๋าสตางค์ออกมาและทำตกจากมือตัวเอง จึงรู้สึกตัวได้ทันที ในบริบทนี้ “Otosu” และ “Toriotosu” สามารถใช้แทนกันได้ แต่ “Otosu” ในประโยคที่ (19) ไม่ได้หมายถึงการทำกระเป๋าสตางค์ตก แต่แสดงความหมายว่า “ทำหาย” (紛失する) สรุปได้ว่า “Toriotosu” ไม่มีความหมายว่า “ทำหาย” เพราะประธานจะรู้สึกตัวได้ทันทีว่าทำตกและเก็บขึ้นมา แต่ “Otosu” แสดงความหมายว่า “ทำหาย” ได้ เนื่องจากประธานไม่รู้สึกตัวทันทีที่ทำตก

จากการวิเคราะห์ “Otosu” กับ “Toriotosu” ในความหมาย “ทำตก” สามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

“Otosu” หมายถึง ทำกรรมตกจากสถานที่ที่กรรมอยู่ก่อนหน้าด้วยเครื่องมือใดเครื่องมือหนึ่ง โดยที่ประธานตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ได้

“Toriotosu” หมายถึง ทำกรรมที่ประธานตั้งใจจะถืออยู่ในมือให้ได้ตกจากมือตัวเอง โดยที่ประธานไม่ตั้งใจ

3.1.2 “ทำให้ขาดตกบกพร่อง” (欠落させる)

(20) 「落し文」ということばもあって、これはわざと名前を書かずに落とす {×とり落とす} 文章のことだって。

(<http://www.nagano-ngn.ed.jp/kinasajs/katsudou/haiku/17haru.htm>)

(21) 名簿から先生の名をうっかりとり落として {落として} しまった。 (小泉他編 1989:365)

จากประโยคที่ (20) “Otosu” ใช้ควบคู่กับคำวิเศษณ์ที่แสดงความตั้งใจ (わざと) ได้ แต่ “Toriotosu” นั้นใช้ควบคู่ไม่ได้ ส่วนในประโยคที่ (21) ทั้ง “Otosu” และ “Toriotosu” ใช้ควบคู่กับคำวิเศษณ์ที่แสดงความไม่ตั้งใจ (うっかり) ได้ แสดงให้เห็นว่า จุดร่วมของ “Otosu” และ “Toriotosu” คือ การทำตัวอักษรหรือคำขาดตกบกพร่องโดยที่ไม่ได้ตั้งใจ

(22) 契約書から余分な条件を落とした {×とり落とした}。 (作例)

(23) 契約書から重要な条件を落とした {とり落とした}。 (作例)

กรรมในประโยคที่ (22) คือเงื่อนไขที่เกินความจำเป็น จึงเป็นเรื่องธรรมดาที่ประธานจะทำให้ขาดตกไปจากสัญญา เหตุที่ “Toriotosu” แทนที่ “Otosu” ไม่ได้ นั่น เพราะว่าประธานไม่ได้มีเป้าหมายที่จะใส่ไว้ในสัญญาตั้งแต่แรกอยู่แล้ว ส่วน

กรรมในประโยคที่ (23) คือเงื่อนไขที่จำเป็นหรือควรที่จะใส่ไว้ แสดงให้เห็นว่า ประธานมีเป้าหมายที่จะใส่ไว้ตั้งแต่แรก จึงสามารถนำ “Toriotosu” มาแทนที่ “Otosu” ได้ กล่าวโดยสรุปคือ “Otosu” จะใช้กับตัวอักษรหรือคำแบบไหนก็ได้ แต่ “Toriotosu” จะใช้กับตัวอักษรหรือคำที่ควรจะกรอกใส่ไว้ตั้งแต่แรก

จากการวิเคราะห์ “Otosu” กับ “Toriotosu” ในความหมาย “ทำให้ขาดตกบกพร่อง” สามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

“Otosu” หมายถึง ทำตัวอักษรหรือคำขาดตกบกพร่องไป โดยที่ประธานตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ได้

“Toriotosu” หมายถึง ทำตัวอักษรหรือคำที่ควรจะกรอกใส่ไว้ตั้งแต่แรกขาดตกบกพร่องไป โดยที่ประธานไม่ตั้งใจ

3.1.3 “กำจัด” (除去する)

(24) 日立リビングサプライは昨年7月、美顔器に本格参入した。毛穴の汚れを落とす「フェイスクリエ」(店頭実勢価格は7980円)が第一弾。(朝日新聞 2009年5月6日)

(25) 附柴社長はこう言って「アズキ石鹸」開発の舞台裏を明かした。「小豆には肌の汚れを取る成分が含まれているのを知っていたのでしょう」。(朝日新聞 2008年10月25日)

“Otosu” ในประโยคที่ (24) และ “Toru” ในประโยคที่ (25) มีความหมายเหมือนกันว่า “กำจัดสิ่งสกปรก” แสดงให้เห็นว่า “Toriotosu” คงไม่ใช่เพียงแค่แสดงความหมายซ้ำซ้อนเท่านั้น แต่น่าจะมีความหมายแฝงที่ต่างกับ “Otosu”

(26) 汚れを落とすだけでなく、貝殻に付着したフジツボもとり落とします。地道な作業です。

(http://www.inakahe-ikou.com/anamizu22_2.htm)

(27) トイレの簡単な汚れを落とす { ? とり落とす }。(作例)

(28) トイレの頑固な汚れを落とす { とり落とす }。(作例)

จากประโยคที่ (26) ทั้ง “Otosu” และ “Toriotosu” มีจุดร่วมกันที่ประธานกำจัดสิ่งสกปรกแบบตั้งใจ แต่จะต่างกันที่ “Otosu” เป็นการกำจัดสิ่งสกปรกแบบผิวเผิน ส่วน “Toriotosu” เป็นการกำจัดแบบลงลึก เนื่องจากเป็นสิ่งที่สกปรกที่ฝังลึกในเปลือกหอย นอกจากนี้ ในประโยคที่ (27) และ (28) “Otosu” ยังใช้กับสิ่งสกปรกที่กำจัดง่ายและยากได้ ส่วน “Toriotosu” จะใช้กับสิ่งสกปรกที่ฝังลึกและกำจัดได้ยาก กล่าวโดยสรุปคือ กรรมของ “Otosu” จะเป็นสิ่งที่กำจัดได้ง่ายหรือยากก็ได้ ส่วนกรรมของ “Toriotosu” เป็นสิ่งที่ฝังลึกและกำจัดได้ยาก

(29) 化粧をうっかり落とす { × とり落とす }。(作例)

(30) 親に見られて怒られたから、せっかくぬったマニキュアを落とす { とり落とす }。(作例)

“Otosu” ในประโยคที่ (29) ใช้ควบคู่กับคำวิเศษณ์ที่แสดงความไม่ตั้งใจ (うっかり) ได้ แต่ “Toriotosu” ใช้ไม่ได้ เนื่องจากการแต่งหน้าเป็นกรรมที่ไม่สกปรก ประธานจึงไม่มีเป้าหมายที่จะต้องกำจัด จากจุดนี้ จะเห็นได้ว่า “Toriotosu” จะไม่ใช่ในกรณีที่เกิดจากความไม่ตั้งใจ แต่ในประโยคที่ (30) ประธานมีความตั้งใจที่จะล้างเล็บที่อุดสั้ทำเอาไว้ เนื่องจากถูกพ่อแม่ดู สามารถกล่าวได้ว่า “Otosu” และ “Toriotosu” เหมือนกันตรงที่ประธานกำจัดแบบตั้งใจ

จากการวิเคราะห์ “Otosu” กับ “Toriotosu” ในความหมาย “กำจัด” สามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

“Otosu” หมายถึง กำจัดสิ่งสกปรกที่กำจัดได้ง่ายหรือยาก โดยที่ประธานตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ได้

“Toriotosu” หมายถึง กำจัดสิ่งสกปรกที่ฝังลึกหรือกำจัดได้ยาก โดยที่ประธานตั้งใจ

3.2 การวิเคราะห์ความหมายของ “Nokosu” กับ “Torinokosu”

ผู้วิจัยจะวิเคราะห์เพื่อหาความเหมือนและความต่างของ “Nokosu” กับ “Torinokosu” ที่แสดงความหมาย “ทำให้คงอยู่” (そのまま存在させる) และ “ปล่อยทิ้งไว้” (残留させる) ตามลำดับ

3.2.1 “ทำให้คงอยู่” (そのまま存在させる)

(31) しかしその一方で、「自分の歯を1本でも多く残したい {×とり残したい}} という患者さんの願いは根強くあります。
(<http://www.nakatomi-dc.com/remainder.html>)

(32) 当院では、患者さんのご希望があれば、可能な限りご自分の歯を残す {×とり残す} よう努めたいと考えています。
(<http://www.nakatomi-dc.com/remainder.html>)

“Nokosu” ในประโยคที่ (31) และ (32) แสดงความหมายว่า ประชานมีความตั้งใจที่จะทำให้ฟันของตนเองคงอยู่ให้ได้มากที่สุด ส่วน “Torinokosu” จะไม่สามารถแทนที่ “Nokosu” ได้ในกรณีที่ประชานตั้งใจที่จะทำให้คงอยู่

(33) 虫歯を多少残して {とり残して} しまったからと言って将来確実にその虫歯が大きくなるとも限りません。
(<http://mayfamilyweb.com/2010/03/>)

(34) PMTC はホームケア (自宅で行う歯みがき) でとり残して {残して} しまった歯垢(プラーク)の除去を目的とした処置です。
(<http://www.shika-town.com/r00000278/technic.html>)

ในขณะที่ประโยคที่ (33) และ (34) ทั้ง “Nokosu” และ “Torinokosu” มีจุดร่วมกันคือ ประชานควรจะต้องฟันผุหรือซุดหินปูนออกให้หมด แต่กลับปล่อยให้คงอยู่โดยไม่ตั้งใจ จะสังเกตได้ว่า “Nokosu” ใช้ร่วมกับกรรมที่ประชานต้องการให้คงอยู่ หรือกรรมที่ประชานควรกำจัดออกก็ได้ แต่ “Torinokosu” จะใช้ร่วมกับกรรมที่ประชานควรกำจัดออก แต่ประชานกลับปล่อยให้คงอยู่เท่านั้น

(35) 2億2500万年前の過去に未来人がうっかり残した {×とり残した} 足跡を、この時代の人間が発見してしまうなんて、それ自体が凄い事だと思いました。
(<http://www.jikanryoko.com/timewarp100.htm>)

ถึงแม้ว่า “Nokosu” ในประโยคที่ (35) จะใช้ควบคู่กับคำวิเศษณ์ที่แสดงความไม่ตั้งใจ (うっかり) และดูเหมือนว่าจะใช้ “Torinokosu” แทนที่ได้ แต่รอยเท้า (足跡) ไม่ใช่กรรมที่มีอยู่มาก่อนหน้า หรือไม่ใช่กรรมที่ควรกำจัด ดังนั้น ถ้าใช้ “Torinokosu” แทนที่ จะทำให้ประโยคไม่เป็นธรรมชาติ

(36) 畑仕事をやっているとよく分かりますが、ナスやキュウリなどの野菜をうっかりとり残します {残します} と、大きなお化けナスやお化けキュウリが出来上がります。
(<http://plaza.rakuten.co.jp/michinoku/diary/20090101/>)

จากประโยคที่ (36) “Nokosu” และ “Torinokosu” แสดงความหมายเหมือนกันว่า ทำให้คงอยู่โดยไม่ตั้งใจ และสามารถใช้แทนที่กันได้ แต่จะต่างกันตรงที่ “Nokosu” จะแสดงความหมายเพียงแค่การทำให้คงอยู่เท่านั้น แต่ “Torinokosu” จะมีความหมายแฝงว่า ทั้ง ๆ ที่เป็นสิ่งที่ควรกำจัดหรือเก็บออกมาให้หมด แต่กลับปล่อยให้คงอยู่เช่นนั้น

(37) こうして始まった最後の冒険を記した日記や装備 (いずれも捜索隊によって山中で発見)、そして登頂から約3か月後に捜索隊によって発見され、単独登頂の証となった山頂に残された {×とり残された} 日の丸などを展示する「山頂に残された {×とり残された} 旗〜マツキンリーに消えた植村直己の足跡〜」が2日、板橋区蓮根二丁目の植村冒険館で始まった。
(http://www.city.itabashi.tokyo.jp/c_news_release/025/025448.html)

(38) ガイドが、ツアー客を案内するためのガイド旗を山頂にとり残して {残して} しまった。
(作例)

นอกจากนี้ “Torinokosu” ยังใช้ในกรณีที่ประชานควรจะนำกลับไปหรือควรจะพาไป แต่กลับปล่อยให้คงอยู่เช่นนั้นโดย

ที่ไม่ตั้งใจด้วย จากประโยคที่ (37) แฝงความหมายด้านบวกที่ว่า “ประสบความสำเร็จในการป็นเขา” และแสดงให้เห็นว่า ประชานตั้งใจที่จะทำให้คงอยู่ไว้บนยอดเขา ในกรณีนี้ “Torinokosu” จะไม่สามารถแทนที่ “Nokosu” ได้ เนื่องจากเป็นการ ทำให้คงอยู่แบบตั้งใจ แต่ตรงในประโยคที่ (38) เป็นเรื่องที่มักเหตุผลควรจะนำกลับไปด้วย แต่กลับปล่อยให้คงอยู่ไว้บนยอดเขา (39) 足が悪いから、家に残される {×とり残される} 方が好きだ。(作例)

“Nokosu” ในประโยคที่ (39) จะไม่สามารถแทนที่ด้วย “Torinokosu” ได้ เนื่องจากผู้ถูกกระทำของประโยคไม่ดี และชอบที่จะถูกปล่อยให้อยู่บ้านมากกว่า จะเห็นได้ว่า ผู้ถูกกระทำไม่ใช่สิ่งที่ควรจะไปด้วย นอกจากนี้ การถูกปล่อยให้อยู่บ้านกลับแสดงความหมายด้านบวก และผู้ถูกกระทำเองก็ไม่ได้รับผลกระทบอะไรเลยจากผู้กระทำ

(40) そのため、楽しそうに出かける妻をうらやみ、とり残された {残された} 気分になりがちなのだと思います。(読売新聞 2010年4月10日)

ในขณะที่ประโยคที่ (40) สามหวังไว้ว่า ภรรยาจะพาตนเองไปด้วย แต่กลับถูกปล่อยให้อยู่บ้าน จึงมีความหมายแฝงด้านลบ ในกรณีนี้สามารถนำ “Nokosu” มาแทนที่ “Torinokosu” ได้ กล่าวสรุปได้ว่า “Nokosu” จะแฝงความหมายทั้งด้านบวกและลบ แต่ “Torinokosu” จะแฝงความหมายเฉพาะด้านลบเท่านั้น

จากการวิเคราะห์ “Nokosu” กับ “Torinokosu” ในความหมาย “ทำให้คงอยู่” สามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

“Nokosu” หมายถึง ทำกรรมให้คงอยู่เช่นนั้น โดยที่ประชนตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ได้

“Torinokosu” หมายถึง ทำกรรมที่ควรกำจัดออกไป ควรนำกลับไป หรือควรพาไปด้วยให้คงอยู่เช่นนั้น โดยที่ประชนไม่ตั้งใจ

3.2.2 “ปล่อยทิ้งไว้” (残留させる)

“Torinokosu” มักจะใช้ในรูปประโยคถูกกระทำ (受身形) เพื่อแสดงความหมายว่า “ปล่อยทิ้งไว้” (残留させる) ซึ่งจะคล้ายคลึงกับความหมาย “ทำให้คงอยู่” (そのまま存在させる) ดังนั้น ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ความหมายนี้ด้วย

(41) 発展からとり残される {×残される} 農民の窮乏と農村幹部の腐敗に切り込み、刊行間もなく発禁とされた問題作だ。(朝日新聞 2005年12月25日)

(42) スローライフ指向が強まるなか、開発にとり残された {×残された} 町が脚光を浴びつつある。(朝日新聞 2006年4月1日)

“Torinokosu” ในรูปประโยคถูกกระทำ มักจะใช้ควบคู่กับคำที่แสดงความหมายว่า “การพัฒนา” “ความก้าวหน้า” ฯลฯ และใช้ในบริบทที่เป็นนามธรรมเท่านั้น เนื่องจาก “Torinokosu” ในความหมาย “ปล่อยทิ้งไว้” จะเน้นสภาพของกรรมที่ถูกปล่อยทิ้งไว้มากกว่า และจะไม่แสดงผู้กระทำที่ชัดเจน เมื่อนำ “Nokosu” มาแทนที่ “Torinokosu” จะทำให้ประโยคไม่เป็นธรรมชาติ จะเห็นได้ว่า “Torinokosu” ในความหมาย “ทำให้คงอยู่” จะใช้ในบริบทที่เป็นรูปธรรม ส่วนความหมาย “ปล่อยทิ้งไว้” จะใช้ในบริบทที่เป็นนามธรรม และ “Nokosu” จะไม่ใช่แสดงความหมาย “ปล่อยทิ้งไว้” ในบริบทที่เป็นนามธรรมด้วย

จากการวิเคราะห์ “Nokosu” กับ “Torinokosu” ในความหมาย “ปล่อยทิ้งไว้” สามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

“Nokosu” จะไม่ใช่แสดงความหมาย “ปล่อยทิ้งไว้” ในบริบทที่เป็นนามธรรม

“Torinokosu” หมายถึง ปล่อยกรรมที่ไม่สามารถตามทันได้ทิ้งไว้ โดยที่ประชนไม่ตั้งใจ

4. การวิเคราะห์โครงสร้างทางความหมาย

4.1 การวิเคราะห์โครงสร้างทางความหมายของ “Toriotosu”

(43) 驚いて茶わんをとり落とした／？とった／落とした。(作例)

ผู้วิจัยจะเริ่มจากความหมาย “ทำตก” (落下させる) ก่อน “Otosu” กับ “Toriotosu” ด้านบนนี้ แสดงความหมายเหมือนกันว่า ทำชามตก แต่เมื่อนำ “Toru” ไปแทนที่ กลับทำให้ประโยคมีความหมายแตกต่างออกไป ส่วน “Otosu” ยังคงรักษาความหมายเดิมไว้และทำให้ประโยคสมบูรณ์ได้ สรุปได้ว่า โครงสร้างของ “Toriotosu” คือ กริยาหลังจะแสดงความหมายหลัก ส่วนกริยาหน้าจะแสดงความหมายเสริมเข้ามา กล่าวคือ “Toru” ในความหมายนี้ แสดงถึงการถืออยู่ในมือ เมื่อนำมาประสมกับ “Otosu” แล้ว “Toriotosu” จึงไม่ได้มีความหมายเพียงแค่การทำตก แต่จะแฝงความหมายว่า ทำตกจากมือโดยที่ไม่ตั้งใจ นอกจากนี้ เครื่องมือที่ทำตกก็คือมือนั่นเอง แต่ “Otosu” นั้น ไม่จำเป็นต้องทำตกจากมือเสมอไป

(44) 名簿から先生の名前をとり落とした／？とった／落とした。(作例)

ส่วนความหมาย “ทำให้ขาดตกบกพร่อง” (欠落させる) ก็มีโครงสร้างทางความหมายเช่นเดียวกันกับความหมาย “ทำตก” กล่าวคือ กริยาหลังจะแสดงความหมายหลัก ส่วนกริยาหน้าจะแสดงความหมายแฝงเพิ่มเข้ามา จากประโยคที่ (44) จะเห็นได้ว่า “Toru” เมื่ออยู่เดี่ยว ๆ จะแสดงความหมายที่แตกต่างออกไป แต่ “Otosu” ยังคงความหมายเดิมไว้ “Toriotosu” ในความหมายนี้ ไม่ได้แสดงแค่การทำให้ขาดตกบกพร่อง แต่ยังแฝงความหมายว่า ทำสิ่งที่ควรจะกรอกใส่ไว้ตกหล่นโดยที่ไม่ตั้งใจด้วย

(45) ズボンの汚れをとり落とした／とった／落とした。(作例)

ในขณะที่ความหมาย “กำจัด” (除去する) นั้น กริยาทั้งสามตัวด้านบนมีความหมายเหมือนกันว่า กำจัดสิ่งสกปรกแบบตั้งใจ เห็นได้ว่า “Toru” และ “Otosu” มีความหมายใกล้เคียงกัน และมีความเป็นอิสระ (独立性) สูง โดยทั่วไปแล้ว เมื่อกริยาสองตัวที่มีความหมายใกล้เคียงกันมาประสมกัน จะเป็นการเน้นย้ำความหมายของ “Toriotosu” มากยิ่งกว่า “Toru” หรือ “Otosu” สรุปได้ว่า โครงสร้างของ “Toriotosu” คือ กริยาหน้าและกริยาหลังมีความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกัน และกริยาสองตัวมักจะเกิดในเวลาเดียวกันหรือเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง กล่าวคือ “Toru” ในกรณีนี้ แสดงถึงการดึงออกมา (外す) ส่วน “Otosu” แสดงถึงการแยกออกไปไกล ๆ (遠ざける) เมื่อนำมาประสมกัน จึงไม่ได้มีความหมายเพียงแค่การกำจัด แต่ยังแฝงความหมายว่า ดึงสิ่งสกปรกออกมาแล้วจึงแยกออกไปไกล ๆ นอกจากนี้ ในกรณีที่สิ่งสกปรกฝังลึกและกำจัดได้ยากนั้น ถ้าใช้เพียงแค่ “Toru” หรือ “Otosu” อาจแสดงความหมายไม่เพียงพอเท่ากับ “Toriotosu”

4.2 การวิเคราะห์โครงสร้างทางความหมายของ “Torinokosu”

(46) 虫歯を多少とり残した／？とった／残した。(作例)

จากประโยคที่ (46) “Nokosu” กับ “Torinokosu” แสดงความหมาย “ทำให้คงอยู่” (そのまま存在させる) แต่เมื่อ “Toru” อยู่เดี่ยว ๆ กลับทำให้ความหมายแตกต่างไปจากเดิม สรุปได้ว่า โครงสร้างของ “Torinokosu” คือ กริยาหลังจะยังคงความหมายหลักเอาไว้ ส่วนกริยาหน้าจะแฝงความหมายเสริมเข้ามา กล่าวคือ “Toru” ในกรณีนี้ แสดงถึงการกำจัดออกไป เมื่อนำมาประสมกับ “Nokosu” แล้ว “Torinokosu” จะไม่แสดงความหมายเพียงแค่การทำให้คงอยู่ แต่ยังแฝงความหมายว่า ฟันผู้ที่ควรถอนออกไป แต่กลับปล่อยให้คงอยู่โดยที่ไม่ตั้งใจด้วย

อนึ่ง ผู้วิจัยจะไม่วิเคราะห์โครงสร้างของ “Torinokosu” ในความหมาย “ปล่อยทิ้งไว้” เนื่องจาก “Nokosu” ไม่ได้แสดงความหมายนี้ และไม่สามารถใช้แทนที่ “Torinokosu” ได้

4.3 การหาคำตอบในเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

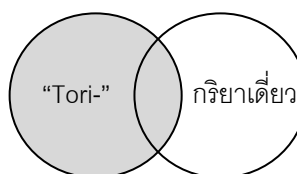
จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างทางความหมายของกริยาประสมในหัวข้อที่ 2 โครงสร้างของ “Toriotosu” และ “Torinokosu” ตามทฤษฎีของ 安 (1997) เป็นโครงสร้างแสดงความขัดแย้ง (逆転・逆接) กล่าวคือ

ถ้ากริยาหน้าเกิดขึ้นทั้งหมด กริยาหลังจะไม่มีทางเกิดขึ้นได้ หรือกล่าวแทนได้ว่า「前項要素ナイデ後項要素」แต่จากผลการวิเคราะห์ความหมายของ “Toriotosu” ในความหมาย “ทำตก” “ทำให้ขาดตกบกพร่อง” “กำจัด” ไม่สามารถกล่าวแทนได้ว่า「とらないで落下させる」「とらないで欠落させる」「とらないで除去する」 ส่วน “Torinokosu” ในความหมาย “ทำให้คงอยู่” ไม่สามารถกล่าวแทนได้ว่า「とらないでそのまま存在させる」 จึงสรุปได้ว่า โครงสร้างของ “Toriotosu” และ “Torinokosu” ไม่เป็นไปตามทฤษฎีของ 安 (1997)

แต่ตามทฤษฎีของ 松本 (1998) โครงสร้างของ “Toriotosu” และ “Torinokosu” คือ โครงสร้างที่กริยาหน้าแสดงข้อมูลที่เป็นภูมิหลัง (背景的な情報) ของกริยาหลัง จากผลการวิเคราะห์ความหมายของกริยาทั้งสอง สามารถสรุปได้ว่า โครงสร้างของ “Toriotosu” และ “Torinokosu” คือ โครงสร้างที่กริยาหน้าแสดงข้อมูลที่เป็นภูมิหลังของกริยาหลังในกรณีที่ประธานไม่ตั้งใจ (非意図的) เท่านั้น แต่ในกรณีที่ประธานตั้งใจ (意図的) นั้น 松本 (1998) ยังไม่ได้มีการวิเคราะห์โครงสร้างแต่อย่างใด จากโครงสร้างของ “Toriotosu” ในความหมาย “กำจัด” ที่ใช้ในกรณีที่ประธานตั้งใจ แสดงให้เห็นว่า โครงสร้างของ “Toriotosu” เป็นโครงสร้างที่กริยาหน้าและกริยาหลังจะมีความสัมพันธ์ทางความหมายที่เท่าเทียมกัน เพื่อแสดงการเน้นย้ำมากขึ้น และกริยาสองตัวมักจะเกิดในเวลาเดียวกันหรือเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ ผู้วิจัยจะเสนอแผนภาพตามด้านล่างนี้ เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจโครงสร้างทางความหมายของ “Toriotosu” และ “Torinokosu” มากยิ่งขึ้นด้วย

แผนภาพที่ 1 กรณีที่ประธานไม่ตั้งใจ

แผนภาพที่ 2 กรณีที่ประธานตั้งใจ

จากแผนภาพที่ 1 กรณีที่ประธานไม่ตั้งใจ “Tori-” จะแฝงอยู่ในกริยาเดียวซึ่งมีความเป็นอิสระ (独立性) สูง และแสดง ความหมายหลัก ถ้ากริยา “Toru” อยู่เดี่ยว ๆ ในกรณีนี้ จะแสดงความหมายที่แตกต่างออกไป ส่วนแผนภาพที่ 2 กรณีที่ ประธานตั้งใจ “Tori-” และกริยาเดียวต่างแสดงความหมายหลักทั้งคู่ หรือมีความเป็นอิสระสูง เมื่อกริยา “Toru” หรือกริยา เดี่ยวอยู่เดี่ยว ๆ ก็ยังคงรักษาความหมายเดิมเอาไว้

5. บทสรุป

จากผลการวิเคราะห์ความหมาย “Otosu” กับ “Toriotosu” และ “Nokosu” กับ “Torinokosu” สรุปได้ว่า “กริยาเดียว” จะใช้ในกรณีที่ประธานตั้งใจ (意図的) และไม่ตั้งใจ (非意図的) ทำกริยานั้น ๆ แต่ “กริยาประสม Tori-” มักจะใช้ในกรณีที่ ประธานไม่ตั้งใจมากกว่า ส่วนโครงสร้างทางความหมายของ “กริยาประสม Tori-” ในกรณีศึกษา “Toriotosu” และ “Torinokosu” นั้น “Tori-” จะแสดงข้อมูลที่เป็นภูมิหลัง (背景的な情報) ของกริยาเดียวที่นำมาประสมในกรณีที่ประธาน ไม่ตั้งใจ ส่วนในกรณีที่ประธานตั้งใจทำกริยานั้น ๆ กริยาหน้าและกริยาหลังจะมีความสัมพันธ์ทางความหมายที่เท่าเทียมกัน เพื่อแสดงการเน้นย้ำมากขึ้น และกริยาสองตัวมักจะเกิดในเวลาเดียวกันหรือเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง

งานวิจัยนี้ยังไม่สามารถบอกลักษณะโครงสร้างทางความหมายของ “กริยาประสม Tori-” ได้อย่างครอบคลุม ดังนั้น หัวข้อการวิจัยในขั้นต่อไป คือ การวิเคราะห์ความหมายกริยา “Toru” ซึ่งมีหลายความหมาย การหาความสัมพันธ์ทาง ความหมายของ “กริยาประสม Tori-” ที่มีหลายความหมาย และการวิเคราะห์ความหมาย “Torinogasu” “Torimorasu”

“Torikobosu” ฯลฯ ซึ่งมีโครงสร้างทางความหมายใกล้เคียงกับการณิศึกษาในครั้งนี้

เชิงอรรถ

- (1) คำกริยาใน { } เป็นคำกริยาที่ใช้แทนกันได้กับคำกริยาข้างหน้า แต่ในกรณีที่ใช้แทนกันไม่ได้ ผู้วิจัยจะทำเครื่องหมาย × ไว้หน้าคำกริยานั้น
- (2) ผู้วิจัยได้ขีดเส้นใต้กริยาประสมที่เป็นกรณิศึกษาของงานวิจัยนี้เอง
- (3) ผู้วิจัยได้คิดประโยคตัวอย่างขึ้นมาเอง เพื่อแสดงให้เห็นความแตกต่างของกริยาทั้งสองได้อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น อนึ่ง ประโยคตัวอย่างที่คิดขึ้นมาเองนั้น ได้มีการตรวจสอบกับคนญี่ปุ่นแล้วว่า เป็นประโยคที่ฟังดูเป็นธรรมชาติหรือไม่

บรรณานุกรม

- 安善柱 (1997) 「複合動詞の構造分析に関する一考察—前・後項動詞とも単独用法での意味・機能を保っている組み合わせを中心に—」『言語学論叢』第15・16号、筑波大学、pp67-78
- 国広哲弥 (1997) 『理想の国語辞典』、大修館書店
- 小泉保・船城道雄・本田晶治・仁田義雄・塚本秀樹 (1989) 『日本語基本動詞用法辞典』、大修館書店
- 杉村泰 (2006) 「複合動詞『一忘れる』、『一落とす』、『一漏らす』の用法」『日語学習与研究』第4期、中国日語教学研究会 对外經濟貿易大学、pp1-6
- _____ (2008) 「コーパスを利用した複合動詞『一残す』の意味分析」『言語文化論集』第XXX巻第1号、名古屋大学大学院国際言語文化研究科、pp47-60
- 日本国語大辞典第二版編集委員会 (2000) 『日本国語大辞典 第二版』、小学館
- 姫野昌子 (1999) 『複合動詞の構造と意味用法』、ひつじ書房
- 松田文子・白石知代 (2004) 「多義動詞『とる』意味—隣接語との差異に着目して—」『人間文化論叢』第7号、お茶の水女子大学人間文化研究科、pp409-419
- _____ (2006) 「コア図式を用いた複合動詞習得支援のための基礎研究—『とり〜』を事例として—」『世界の日本語教育』第16号、独立行政法人国際交流基金、pp35-51
- 松田文子 (2006) 「コア図式を用いた多義動詞『とる』の認知意味論的説明」『日本語科学』第19号、国立国語研究所、pp119-132
- 松村明編 (2006) 『大辞林 第三版』、三省堂
- 松本曜 (1998) 「日本語の語彙的複合動詞における動詞の組み合わせ」『言語研究』第114号、pp37-83
- 森田良行 (1989) 『基礎日本語辞典』、角川書店

ที่มาของประโยคตัวอย่าง

โปรแกรมค้นหาในเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (www.yahoo.co.jp, www.goo.ne.jp)

โปรแกรมสืบค้นบทความในเว็บไซต์ของหนังสือพิมพ์ (www.asahi.com, www.yomiuri.co.jp, mainichi.jp)